

DE PLATE V.Z.W.

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKRING "DE PLATE"

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming

Aangesloten bij de KULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3395, de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december 1986 nr. 31023 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 5 oktober 1989 nr. 13422.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

Tekst overname toegelaten na accoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

		VERANTWOORDELIJKE UITGEVER	SECRETARIS
		A. VAN ISEGHEM	J.B. DREESEN
		IJzerstraat 1	Rode Kruisstraat 4
		8400 OOSTENDE	8400 OOSTENDE
		PENNINGMEESTER	REKENING
JAARGANG	23	J.P. FALISE	750-9109554-54
NUMMER	9	H. Serruyslaan 78/19	000-0788241-19
MAAND	september 1994	8400 OOSTENDE	

IN DIT NUMMER

- blz. 212 : L. DEWULF : Over het ontstaan van de christelijke mutualiteit en de volksbond te Oostende - een sociaal verhaal (deel 1).
- blz. 220 : I. VAN HYFTE : 10 juli 1794 : Leve de vrijheid !
- blz. 222 : R. TIMMERMANS : Gedenkstenen en platen (2).
- blz. 223 : R. OUVRY : De familie Van Iseghem en de koninklijke jacht club van Oostende.
- blz. 225 : J.B. DREESEN : Toponymie van 's Heerwoutermansambacht (IX) - 36ste Begin. Sinte Cathelyne noordt oost (1).
- blz. 229 : 5e lijst aankopen, schenkingen en andere opnamen in inventaris 1993.

SEPTEMBER- EN OKTOBERACTIVITEITEN

De Oostendse Heemkring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden en andere belangstellenden uit te nodigen tot de volgende activiteiten.

SEPTEMBERACTIVITEIT. Avondvoordracht

Op donderdag 29 september om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F.Oostende, Dr. Colensstraat 6.
avondvoordracht met als

Onderwerp : 120 JAAR ZUSTERKENS DER ARMEN (1886-1986)
De geschiedenis van het Pontongesticht te Oostende

De spreker : de heer Ivan VAN HYFTE, leraar geschiedenis aan het Sint Jozefinstituut te Torhout

Ons geacht lid, dhr. Ivan VAN HYFTE, is, zoals hij het zelf zegt "lichtjes gepassioneerd door alles wat met de petite histoire en grote geschiedenis van Oostende te maken heeft". Hij publiceert regelmatig losse bijdragen in ons tijdschrift en in de Ostendianareeks. Momenteel werkt hij aan een publicatie over "Petites Soeurs des Pauvres" Oostende vestiging.

Toen op 15 september 1986 3 "zusterkens der Armen" met hun Provinciale Overste en haar secretaresse het Pontontehuis aan de Nachtegalenlaan achter zich lieten, eindigde vóór de bakstenen muren een geschiedenis van 120 jaar zelfverloochening en toewijding.

In de historiografie van onze stad is bitter weinig terug te vinden van deze Bretoense congregatie die in Oostende haar 99ste rustoord had.

Sommigen onder ons zien hun nog vertoeven bij het zwart "boevenwagentje" op de groentenmarkt of bij hun privé-chauffeur van een personenauto. Altijd vlug, zwijgzaam, ingetogen, bedelen...

Op 11 april 1866 komen per trein 5 zusters toe, nadat de pastoor van de Hazegraskerk een brief had geschreven naar het moederhuis "La Tour Saint Joseph" in Bretagne. In de Lijndraaijerstraat nr. 20 openen ze een armenhuisje dat al snel te klein raakt. Op zaterdag 5 februari 1869 komt een eind aan 2 jaar zoeken. Brouwer Armand TERMOTE verkoopt hen 3 aan elkaar grenzende panden gelegen aan de Noordstraat (de Van Iseghemlaan, de Christinastraat en de Hertstraat).

Op het eind van de 19de eeuw geraken ze ingepalmd door allerlei excentrieke ontspanningsgelegenheden en zoeken een alternatief. Eerst verkoopt Edouard JEAN hen 2 percelen grond aan het huidige Sint Catharinaplein maar na heel wat polemieken gaat het project niet door.

Meer dan 20 jaar laat de bouw van een nog groter rusthuis op zich wachten tot, op 11 november 1922 de houthandelaren SNAUWAERT hen een perceel van 10.789 m² verkopen. Van dan af krijgt "'t Ponton" feitelijk gestalte...

Zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos, ook voor niet-leden. Ieder Oostendenaar heeft de Zusterkens der Armen en het Pontongesticht gekend. Het is dan ook een must er de "Petite histoire" van te vernemen. Wij rekenen stellig op Uw aanwezigheid.

OKTOBERAKTIVITEIT. Namiddagvoordracht.

Wij brengen een namiddagvoordracht met dia's op

woensdag 12 oktober 1994 om 14u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr. Colensstraat 6.

Het onderwerp : WALRAVERSYDE, EEN VERDWENEN MIDDELEEWS VISSERSDORP

De spreker : de heer Marnix PIETERS. Licenciaat Geschiedenis (Oudste tijden) RUG. Licenciaat Bodemkunde RUG.

De heer Marnix PIETERS (geboren te Gent, woonachtig te Aalst) was van 1989 tot 1991 wetenschappelijk medewerker aan de opgravingen aan het Louvre te Parijs. Vanaf 1992 is hij wetenschappelijk medewerker van het Instituut van het Archeologisch Patrimonium verantwoordelijk voor het archeologisch onderzoek naar het verlaten middeleeuws vissersdorp WALRAVERSYDE.

De heer PIETERS is, niet alleen, de man van de daad in verband met de verre geschiedenis van het ons aller gekende Walraversyde maar deze namiddag is hij ook de man van het woord en het beeld.

Gedurende een uur zal met lichtbeelden een overzicht gebracht worden van de voornaamste opgravingsresultaten te Raversijde van de opgravingscampagne 1992-1994.

Naast gegevens over Romeinse veenuitbating, zal vooral aandacht besteed worden aan de laatmiddeleeuwse bewoningskern van Walraversyde. De volgende aspecten zullen aan bod komen : de indeling van ruimte (percelen, perceelsgrachten, oriëntering), de aard, het uitzicht en de verscheidenheid van de opgegraven gebouwen, de kwantiteit en de kwaliteit van de nutsvoorzieningen (riolering, waterputten, afvalputten). Het overvloedige vondstenmateriaal, waarvan een selectie zal getoond worden, omvat vooral ceramiek, metaal en steen. Deze vondsten geven een goed inzicht in het materiële leefcomfort van de toenmalige bewoners en verschaffen o.a. informatie over de handel en de visserij.

Het dierlijk bot, waaronder enorm veel vis, vormt een apart verhaal. Het consumptieafval geeft een mooi inzicht in de vleesconsumptie, de vis levert een schat aan gegevens op over de laat-middeleeuwse visserij langs de Vlaamse kust.

Als U wilt weten hoever het nu staat met de opgravingen in Raversijde dan moogt U deze namiddag niet missen. Beeld en woord zullen U boeien.

Zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos ook voor niet-leden. Men zegge het voort en wij rekenen op Uw aanwezigheid.

J.B. DREESEN

OVER HET ONTSTAAN VAN DE CHRISTELIJKE MUTUALITEIT EN DE VOLKSBOND
TE OOSTENDE

EEN SOCIAAL VERHAAL (deel 1)

door Lionel DEWULF

Op 19 februari 1994 vierde de Oostendse afdeling van de Christelijke Mutualiteiten 100 jaar aanwezigheid en werking. (1)

Oostendenaars die lid zijn van de plaatselijke CM herinneren zich de naam "Broederliefde-Vrouwenkrans" die op hun lidboekje gedrukt stond. Deze mutualiteit was het resultaat van de samensmelting in 1929 van de Maatschappij van Onderlinge Bijstand "Sparzaamheid en Broederliefde", opgericht in 1896 en de zogenaamde vrouwenmutualiteit "Vrouwenkrans", opgericht in 1910.

Toch zijn de eerste wortels terug te vinden in 1894 of zelfs vroeger. Dat jaar was trouwens belangrijk voor Oostende op politiek en sociaal-economisch gebied. In die periode werd het zaad gestrooid van wat vandaag die grote boom is met vele vertakkingen : namelijk de Katholieke Volksbond.

Ofschoon het archief door oorlogsbombardement en de overstroming in 1953 (!) is vernietigd, heb ik een poging gedaan om het verhaal te schrijven van de stichting en de sociale, en onvermijdelijk ook de politieke achtergronden. Een sociaal verhaal !

De Belle Epoque in aantocht

Oostende was tot midden der 19e eeuw een rustig provinciestedje, dat voornamelijk leefde van zijn visserij.

De eerste treinverbinding met Brussel kwam tot stand in september 1837 en in maart 1846 voer het eerste Belgische schip de haven van Oostende uit met bestemming Dover (het was een stoomschip met hulpzeilen en kon 50 passagiers aan boord nemen). Oostende telde in 1850 ongeveer 15.000 inwoners.

Het is een gemeenplaats te zeggen dat Koning Leopold II van Oostende de "Koningin der Badsteden" heeft gemaakt. Het is vanaf 1891 dat Koning Leopold de taak om Oostende een nieuw gezicht te geven toevertrouwde aan de Franse architect LAINE.

De stad moet een reusachtige bouwwerf geweest zijn. De bevolking van Oostende was tussen 1880 (19.897 inwoners) en 1906 (41.846 inwoners) meer dan verdubbeld.

Het aantal huizen dat aan de grondbelasting onderworpen was bedroeg 273 in 1880; in 1900 waren het reeds 5.268. Het kon niet anders dan dat deze stijging voor het grootste deel te wijten was aan inwijking (2).

De uitbreiding van het spoor, post en zeezezen zorgde voor tewerkstelling en nieuwe burgers.

Het Kursaal en de bloei van het strandleven (dank zij de ontdekte heilzame werking van de zeebaden) bracht een nieuwe industrie tot stand : het toerisme. Het was de tijd "Belle Epoque" genaamd.

Rond de eeuwwisseling wemelde de stad van Russische grootvorsten, Habsburgse edellieden en van alwie wilde behoren tot "le beau monde" van die tijd. Ook de sjah van Perzië was in Oostende een opvallend bezoeker in 1900. De Oostendse oester, luisterrijk beschreven in het werk van TOLSTOI was wereldvermaard.

Bereikte de Oostende "Belle Epoque" een hoogtepunt, dan zakte de menselijke ellende en armoede in een dieptepunt. De verfraaiing van de stad eiste afbraak en onteigeningen. De huisvesting was voor de armen en werklozen erbarmelijk. Er heerste ondervoeding en gebrek aan hygiëne was de oorzaak van besmettelijke en soms dodelijke ziekten. Het alcoholisme vierde hoogtij. Er waren in 1890 in Oostende officieel 319 cafés, in werkelijkheid meer dan het dubbel. De kindersterfte lag er twee keer hoger dan elders in het land, en ook het hoge cijfer van de buitenechtelijke geboorten in Oostende : 9 % en lag twee tot driemaal hoger dan in de overige kustgemeenten (3).

Welke initiatieven werden genomen om de ergste noden op te vangen van de behoeftigen ?

Er was de openbare armenzorg (Bureel van Liefdadigheid) die viel onder de bevoegdheid van de gemeente. Doch het (liberale) stadsbestuur had andere prioriteiten. En de arme leverde geen stem op (cijnskiesrecht).

De private armenzorg was omvangrijker dan de openbare, en was vooral gebaseerd op 19e eeuws paternalisme. Vooruitstrevende liberale of vrijdenkersbewegingen, zoals de Cercle Ceacilia, Société Littéraire, Onder Ons, de Liberale Vrijsschutters.... enz, hadden als bijkomstig doel de liefdadigheid te beoefenen door het organiseren van festiviteiten.

Bij de katholieken steunde het principe op de christelijke plicht van naastenliefde waarvan de leiding berustte bij de geestelijkheid die daarin werd bijgestaan door zeer talrijke vrijwilligers uit de burgerij.

Sociale werken

Zo zag het Sint-Vincentius a Paulo-genootschap de oplossing van de sociale kwestie in de morele en materiële hulpverlening (steungeld of giften in natura) aan de arbeidersgezinnen.

Werken der armen, patronaten en zondagscholen moesten tegemoetkomen aan de onmondigheid en hulpeloosheid der arbeiders.

De socialisten, in Oostende actief sedert 1885, maar voor de Eerste Wereldoorlog nooit echt doorgebroken begonnen een coöperatieve broodbakkerij De Toekomst o.l.v. vader DE WULF in de Zuidboulevard (4).

In 1892 werd te Oostende ook de S.E.O. gesticht, een coöperatieve van staatsambtenaren die gezamenlijk kolen aankocht (5).

De door hen genoemde "clericale" inmenging in de sociale werken en verenigingen waren voor de socialisten een doorn in het oog. In een pamflet eind 1894 verspreid in Oostende werd een oproep gedaan om zich niet te laten vangen aan katholieke verenigingen zoals : Karel de Goede genootschap, de Gemeenzaamheid voor jongelingen, 't Zal wel gaan, Prins Boudewijnskring, Sint-Franciscusmannenbond (6). Met deze laatste vereniging werd bedoeld : de Aartsbroederschap van de Heilige Franciscus-Xaverius die in 1890 in heel het land nagenoeg 100.000 leden telde en als eerste georganiseerde arbeidersbeweging in België beschouwd werd.

Ofschoon de Xaverianen de werknemers groepeerden (de Cistjes) met het oog op hun zedelijke verheffing (godsdiensstige conferenties, toneel- en muziekgroeperingen, enz.) waren zij op sommige plaatsen de eerste kernen van coöperatieve gilden van arbeiders en patroons of de spreekbuis van de eerste plaatselijke christelijke mutualiteiten (7).

Ook in Oostende was er een Xaveriuskring en het lokaal bevond zich in de Albertstraat nr. 7 (huidige Euphrosina Beernaertstraat) dat later werd overgenomen door het Onze Lieve Vrouwecollege voor de uitbating van een lagere school (8).

In 1896 werd immers grond aangekocht in de Constantinopelstraat (nu Ieperstraat) waar een nieuw gebouw werd opgetrokken en heden nog te zien is (thans is dit een pakhuis van een loodgieter). In de topgevel prijkt nog steeds het beeld van Sint-Franciscus-Xaverius.

Het lokaal werd tijdens het interbellum gebruikt als Soldatenkring en nadien als toneel- en parochiezaal. Vanaf 1957 was er de parochiale Astridbibliotheek gevestigd tot de verhuis naar de Gentstraat in 1982 (9).

Gelet op de nieuwe urbanisatie extra-muros werd de Sint-Jozefsparochie opgericht bij KB van 14 januari 1889. E.H. VERHAEGHE was de eerste pastoor en E.H. Remi ROORYCK was de eerste onderpastoor. De Xaverianen zouden op de Sint-Jozefsparochie lange tijd actief blijven.

Terwijl alles mooier en uitgebreid wordt te Oostende gaat de zeevisserij, die nochtans de belangrijkste nijverheid van de stad is geweest, achteruit. Waar de pas verkozen priester DAENS in het parlement, 100 jaar geleden, uitroept dat het een schande is dat een (Aalsters) fabrieksarbeider slechts 8 à 10 frank per week verdient, moeten we vaststellen dat een visser bij ons na 10 tot 12 dagen varen op zee, ook niet meer dan tussen 5 en 10 frank netto verdient heeft (10).

De Vissersopstand

De vissers hadden meestal kroostrijke gezinnen en woonden in huurwoningen dikwijks 3 tot 4 verdiepingen hoog. Families van 10-12 personen betrokken niet zelden twee kamers. Kinderen van 6 tot 10 jaar gingen reeds mee met vader. Er bestond weinig hygiëne. Er was slechts 1 toilet per gebouw, het drinkwater moest gehaald worden aan de dichtsbijgelegen fontein tegen een kleine vergoeding (5 centiemeren voor 2 emmers). Het vuil water moest terug naar beneden gebracht worden en op de straat weggegooid. De verlichting gebeurde met een petroleumlamp (11).

Met dit schamel bestaan was het niet te verwonderen dat de vissersgroep de minst benijdenswaardige en meest explosieve bevolkingsgroep vormde. Zeventien maanden na de straatrevoluties in Wallonië (maart 1886 te Charleroi en Luik) en die aanleiding was voor de eerste schuchtere sociale wetten (12), kwamen de Oostendse vissers in opstand (13).

De Engelse schepen kwamen in Oostende hun vis lossen en konden deze sneller en gemakkelijker verkopen. De Engelse vissersvloot was inderdaad beter en solieder uitgerust dan de Belgische, die daarenboven nog dit nadeel had, dat zij ten gevolge van bepaalde overeenkomsten verder van Oostende moest opereren dan de Engelse. Hierdoor kon deze laatste haar lading vroeger op de Belgische markt brengen en aldus de duurste prijzen bekomen.

Bij het lossen van een Engels schip op dinsdag 23 augustus 1887 kwam het tot een eerste uitbarsting. Ondanks de aanwezigheid van de Burgerwacht bleef de lading aan boord en moest het schip onverrichter zake vertrekken.

Toen de volgende dag een nieuwe poging werd ondernomen door een Engels schip, kwam het tot een schietpartij, waarbij twee vissers gedood werden en zes andere gekwetst (twee zouden nog aan de gevolgen overlijden). Het leger werd zelfs ontboden.

Uiteindelijk kwam de rust weer. Er volgde wel een proces waar 110 beschuldigen werden opgeroepen.

Iemand die een beslissende rol speelde om de gemoederen tot bedaren te brengen was de onderpastoor van de SS Petrus en Paulusparochie E.H. Hendrik PYPE, of Paster PYPE. Hij had de lijkrede uitgesproken op de begrafenis en beloofde maatregelen. In 1888 richtte hij in samenwerking met de Broeders van Liefde een vrije vissersschool op waar de jongeren de vissersstiel zouden leren, maar ook lezen en schrijven. Hij zal ook de Vrije Vissersgilde "t Zal Wel Gaan" oprichten, een soort visserscoöperatieve (14).

Paster PYPE was in zeker opzicht de Oostendse priester DAENS. Nu nog wordt hij in oude vissersfamilies geëerd en jaarlijks wordt een bloemenhulde gehouden op zijn graf. Paster PYPE behoorde tot de "Westvlaamse school".

De Westvlaamse school

We kunnen bij het bestuderen van de Christelijke sociale beweging in West-Vlaanderen onmogelijk voorbijgaan aan de zogenaamde "Westvlaamse school". De term "Westvlaamse school" werd voor het eerst gebruikt door pater Dr. S.H. SCHOLL (15). Daarmee duidde hij de groep progressieve, democratisch gezinde en sociaal geëngageerde priesters aan, die in het bisdom Brugge rond de eeuwwisseling de christelijke arbeidersbeweging op gang brachten, geleid en gestimuleerd hebben.

De "leermeesters" van de Westvlaamse school waren deken Edward DE GRUYSE uit Kortrijk en priester Achiel LAUWERS uit Roeselare. Zij putten vanaf 1891 hun doctrine uit de "goed gelezen en begrepen" pauselijke encycliek "Rerum Novarum" en waren tevens verwant met het Westvlaams radicaal flamingantisme van de studenten- en oudstudentenbeweging (16).

Edward DE GRUYSE (Roeselare 1848 - Kortrijk 1909) was doctor in de godgeleerdheid en professor in de wijsbegeerte van het Klein Seminarie te Roeselare van 1874 tot 1884 en maakte er aldus de studentenrebellie of "grootte stoorringhe" mee in 1875 (Paster PYPE zat op dit ogenblik in het Groot Seminarie (afd. filosofie) te Roeselare (16 bis).

Poësieleraar Hugo VERRIEST was te Roeselare de grondlegger van de Blauwvoeterie. In juli 1875 kwam het tot een open conflict met superior DELBAR toen de poësieklas, die het eindejaarsfeest organiseerde, twee Vlaamse liederen wilde zingen op tekst van Albrecht RODENBACH, en geen enkel Frans lied.

Deze (kleine) studentenrevolte geraakte bekend als de "grootte stoorringhe" en was de aanzet van een Vlaamse sociale beweging van studenten, priesters en universitaires, gegroepeerd rond het tijdschrift "De Vlaamsche Vlagge" (17).

Ook in Oostende werd aan het Onze Lieve Vrouwecollege op 1 november 1891 een studentenbond gesticht onder de benaming "Sint-Pietersgilde". De gekozen naam scheen eerder te wijzen naar het godsdienstig karakter van de bond dan naar de Vlaamse strekking en dus meer aanvaardbaar voor het achterdochte establishment (18). Een van de stichtende leden was de latere politicus (en raadsman van Broederliefde) Hendrik BAELS (19).

De activiteiten van de gilde waren van godsdienstige aard (met cultivering van de Vlaamse heiligen) maar hadden ook politieke, maatschappelijke en culturele vorming van de "aanstaande leiders van het volk" op het oog.

Er werd later ook buiten het college vergaderd en o.a. in de lokalen van de toenmalige Volksbond. Op een van de conferenties werd "student" Karel GOETGHEBEUR (20) ontdekt door de toenmalige proost E.H. COLENS. Na zijn humaniorastudies in 1910 zou K. GOETGHEBEUR trouwens de eerste vrijgestelde worden van de Volksbond en verbondsecretaris van de Christelijke Mutualiteiten.

De invloed van Rerum Novarum

Als reactie op de onlusten in 1886 en 87 (stakingen en verwoesting fabrieken in Wallonië) organiseerden de Belgische katholieken de sociale congressen van Luik, waar zij zich uitspraken voor klassensamenwerking en sociale verzoening. Het door hen geprezen corporatisme kreeg concreet vorm in werkmanskringen en gildebewegingen. Deze waren gemengde beroepsorganisaties bestaande uit werkgevers en werknemers uit vooral ambachtelijke sectoren.

De in 1891 opgerichte Belgische Volksbond fungeerde als overkoepelend orgaan van deze verenigingen en nam de verdediging op zich van de politieke en maatschappelijke volksbelangen (21).

Paus Leo XIII heeft de encycliek "Rerum Novarum" openbaar gemaakt op 15 mei 1891. De kerk stelt een uitgewerkt en officieel denkpatroon voor i.v.m. de sociale problemen en de middelen om ze te verhelpen.

Overeenkomstig de uitnodiging van de hogere geestelijkheid werd op 25 november 1891 een Comité van sociale werken opgericht van het arrondissement Oostende, onafhankelijk van de Cercle Catholique

(toenmalige katholieke partij) en enige verantwoordelijke voor zijn beslissingen.

Op het einde van 1893 bestond dit Comité (soms federatie genoemd) van sociale werken uit :

- Z.E.H. DECANNIERE, deken van Oostende
- VAN DER HEYDE, advocaat en voorzitter
- E.H. LANSSEN, pastoor van Leffinge (leermeester van Rodenbach)
- Lucien DUPONT, advocaat en secretaris (schoonvader van Mr. Leo PORTA)
- Edward VLIETINCK, advocaat en schrijver van het Davidsfonds
- Jules CARBON, advocaat, voorzitter sprekersbond (25).

Op zijn algemene vergadering van 23 januari 1894 wordt door genoemd Comité van sociale werken een 15 puntenprogramma opgesteld.

Hierin worden eisen geformuleerd zoals minimumloon, regeling arbeidsduur, nachtarbeid, kinder- en vrouwenarbeid. Tevens worden initiatieven van de staat verwacht bij armoedebestrijding en (geldelijke) tussenkomst van spaarkassen, ziekenbeurzen en pensioenkassen (24).

Deze vergadering mag historisch genoemd worden. Hij brak met het vroeger katholiek paternalisme terwijl beroep werd gedaan op georganiseerde solidariteit. Ook werd het argwaan tegen overheidsinterventie overwonnen. Structuren moesten geschapen worden om de materiële noden te lenigen.

Deze vergadering werd gehouden in de Broederszaal in de Constantinopelstraat, thans Ieperstraat. Naast het huidige Welzijnshuis "De Biekorf" stond in de toenmalige Stockholmstraat (thans Dr. L. Colensstraat) het klooster van de Broeders van Liefde met daarachter de schoolgebouwen met de toegang tot de school en vergaderzaal (25).

Het is dus merkwaardig te noemen dat de start van de gecoördineerde sociale katholieke werken zich situeert op de plaats waar vandaag zich de zetel en het zenuwcentrum bevindt van het Verbond der Christelijke Mutualiteiten, met zijn ziekenkassen, pensioendiensten, volksleningen, medico-sociale diensten, voorhuwelijks sparen, Jeugd en Gezondheid, seniorenservice en maatschappelijk werk.

-
- (1) N.a.v. het 80-jarig bestaan van het verbond C.M. verscheen een gedenkboek "Het Verbond der Christelijke Mutualiteiten van de arrondissementen Oostende-Veurne-Diksmuide 1903-1983" door Fred VANDENBUSSCHE - Middelkerke 1983.
 - (2) Over de uitbreiding van Oostende : zie pentekening van Ch. DE BRUGARDAN uit 1880 in boek "Structuurplanning te Oostende" uitgave Groep Planning 1988.
 - (3) Karel VAN ISACKER : Mijn land in de kering 1830-1980, deel I, blz. 194. De Nederlandse Boekhandel, 4e druk 1983.

- (4) Op 6 juni 1885 werd een meeting gehouden in het pakhuis van "Vader DE WULF" in de Zuidboulevard. Bij de eerste algemene verkiezingen van 1894 was Ed. ANSEELE de enige Vlaamse socialist die werd verkozen, en dan nog te Luik ! Zie boek "Recht door zee"; bijdragen tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in het arrondissement Oostende-Veurne-Diksmuide van o.m. Walter DEBROCK, Stefaan MEEUWS en Emiel SMISSAERT. Een uitgave van de SP-federatie, 1990.
- (5) cfr. licenciatsthesi Olivia SIMOEN : S.E.O., Spaarzaamheid Economie Oostende, Neutrale Coöperatieve van het Rijkspersoneel (RUG 1993).
- (6) Feuille d'Ostende dd 31.12.1894.
- (7) K. ROTSAERT : de "Cistjes" in West-Vlaanderen en daarbuiten in Biekorf, Westvlaams archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 1984 blz. 46 e.v.
- (8) Zie foto in album van A. VAN CAILLIE : "Oostende in Beeld", deel 1 (1983) nr. 185.
- (9) Over de stichting van de Astridbibliotheek : zie "God blijft glimlachen" of de Honderdjarige geschiedenis van de Koninklijke Sint-Jozefsparochie te Oostende 1889-1989 door Raymond HOUWEN, Yvan VAN HYFTE, Paul DEHEM, Oostende 1989, blz. 92 e.v.
- (10) J.H. KLAUSING "Over de zeevisserij tussen eeuwwisseling en Wereldoorlog" in Ostendiana I, V.V.F. Oostende 1971, blz 92 e.v.
- (11) Roger DECLEER in "Honderd jaar Vrije Visserijschool Paster Pype", 1988, blz. 7.
- (12) Wet tot oprichting van de Nijverheids- en Arbeidsraad en wet van reglementering van de uitbetaling van lonen - beide van 16.08.1887 - en wet tot reglementering van vrouwen- en kinderarbeid van 13.12.1889.
- (13) S.H. SCHOLL : "150 jaar Katholieke arbeidersbeweging in België", Brussel 1965, blz. 212.
- (14) D. DECUYPERE : "Hendrik Pype, Vader van de Vissers" in Ostendiana VI, V.V.F. Oostende 1993, blz. 149 e.v. (voor foto's zie : Het Oostende van toen, o.c. blz. 109 en 110).
- (15) S.H. SCHOLL : "Geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen", Brussel 1953, blz. 111-165.
- (16) Koen ROTSAERT : "Het Daensisme in West-Vlaanderen". Genootschap voor geschiedenis Brugge 1989, blz. 65 en 70.
- (16 bis) Deken DE GRUYSE stichtte in 1891 De Gilde te Kortrijk. Het blad De Klauwaert suggereerde in oktober 1894 om hem als provinciaal senator naar het parlement te sturen (cfr. K. ROTSAERT, o.c. blz. 71).

- (17) Over het incident zie "Alfons VAN HEE" door Karel M. DE LILLE, Ieper 1963, blz. 54.
- (18) Raymond VANCRAEYNEST en Alfons DE GROEVE in "De geschiedenis van het Onze-Lieve-Vrouwecollege 1842-1992" Oostende 1992, blz. 76 en 90.
- (19) Hendrik BAELS (1878-1951) werd in 1911 verkozen tot gemeenteraadslid en met hem deden in 1912 de katholieken voor de eerste maal hun intrede in de Oostendse gemeenteraad. Hij was van 1921 tot 1926 schepen. In 1920 werd hij lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Hij was van 1926 tot 1931 Minister van (achtereenvolgens) Landbouw, Openbare Werken en Binnenlandse Zaken. In 1933 werd hij Gouverneur van West-Vlaanderen. In het begin van zijn carrière maakte hij deel uit van het Bestuur van de Burgersgilde. Later van de Volksbond waarvan hij ook Voorzitter werd. Zie foto bij de inhuldiging van het nieuw Katholiek Volkshuis in het boek "Bisdom Brugge 1559-1984" o.l.v. Michel CLOET uitgegeven door het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde. Brugge 1984, blz. 504. H. BAELS zou als jong advocaat tot 1920 de bestuursvergaderingen van Broederliefde bijwonen als raadsman. Hij is tenslotte de auteur van het ontroerend visserslied dat gezongen wordt op Tweede Paasdag en op de Zeewijding.
- (20) Karel GOETGHEBEUR (1889-1973) wordt in 1910 aangeworven door Proost L. COLENS en wordt eerste vrijgestelde en verbondsecretaris van de mutualiteit, en vanaf 1920 van het pas opgerichte A.C.W. Op 27.03.1913 wordt hij bestuurslid van de M.O.B. spaarzaamheid en Broederliefde. Later wordt hij arrondissementeel voorzitter van het A.C.W. en blijft dit tot 1963. Hij was provincieraadslid van 1921 tot 1932 en volksvertegenwoordiger voor Oostende-Veurne-Diksmuide van 1933 (als opvolger van H. BAELS die goeverneur werd) tot 1958. Hij was tevens in de gemeenteraad van 1921 tot 1964.
- (21) "Honderd jaar christelijke vakbeweging 1886-1986". Een uitgave van het A.C.V. i.s.m. het Kadoc-Leuven.
- (22) Zie foto's deken DECANNIERE en VAN DER HEYDE in fotoboek "Het Oostende van toen" door Eduard en Marcel VANALDERWEIRELDT 1988, blz. 27.
- (23) Zoals in Brugge in 1891 werden elders in West-Vlaanderen "Sprekersbonden" opgericht. Sprekers of voordrachtgevers werden naar alle gemeenten uitgezonden. Zij moesten een dam opwerpen tegen het opkomend socialisme. Daartoe werd een katholiek sociaal programma verdedigd met o.a. minimumloon, hulp aan zieke of werkongeschikte arbeiders en andere objectieven die niet door alle katholieke partijbonzen onderschreven werden. De sprekersbonden waren beïnvloed door het radicaliseringsproces onder de Vlaamse intellectuelen (Blauwvoetbeweging aan colleges en universiteit). Cfr. K. ROTSAERT : "Het Daensisme in West-Vlaanderen" o.c. blz. 59.
- (24) Feuille d'Ostende dd. 01.02.1894.
- (25) Zie foto's in album van André VAN CAILLIE "Oostende in Beeld", deel 1 (1983) nr. 67 en deel 3 (1987) nr. 155.

10 JULI 1794 : LEVE DE VRIJHEID !

door Ivan VAN HYFTE

Dit jaar is het precies 200 jaar geleden dat deze (al te vaak) onbezonnen en weinig doordachte opwelling te horen was op onze Grote Markt.

Voor een tweede maal hadden Franse revolutionairen de "Arbre de la Liberté" plechtig geplant in aanwezigheid van hun plaatscommandant AUBREE.

Bezetting en vrijheid liggen soms dicht bij elkaar, maar of de Oostendenaars deze "bevrijdende" bezettingsmacht apprecieerden, is zeer de vraag. Zij lagen wellicht meer wakker van het logies (de zoveelste al !) van de 15.000 republikeinse soldaten en alles er op en er aan, dan van de fraseologie van "égalité, liberté, fraternité".

Nog even al het vreemd bezoek met elk zijn boodschap op een rijtje

- 23 augustus 1745 : Fransen beschieten de stad zodanig dat "de Logt in Vuer en Vlamme scheen te wezen" en bezetten ze tot 1748...
- februari 1749 : Oostenrijkse troepen nemen bezit van de stad...
- 11 januari 1790 : de Republiek van de Verenigde Belgische Staten wordt onafhankelijk. Vrijheid, maar van korte duur...
- na de slag van Jemappes (6 november 1792) verlaat het Oostenrijks garnizoen de stad...
- 17 november 1792 : Burgemeester VAN ISEGHEM kijkt onbegrijpend toe hoe de frygische muts aan een Franse vrijheidsboom prijkt...
- 30 maart 1793 : na de nederlaag bij Neerwinden vertrekt de Franse bezetting door de Westpoort...
- 4 april 1793 : ridder DE WAPENAER neemt Oostende in bezit in naam van de Oostenrijkse keizer. De Franse vrijheidsboom smelt na in het vuur...
- 13 oktober 1793 : de Fransen staan voor Nieuwpoort. Doorgebroken dijken drijven hen terug...
- 30 juni 1794 : voor hun vertrek gooien de Oostenrijkers hun munitie in het water.
- 3 juli 1794 : Le jour de gloire est arrivée... 15.000 Fransen worden bij burgers ondergebracht.
- 10 juli 1794 : "Vive la Republique Française" klinkt het op het tweede boom-feest.. Het schaamteloos ruineren kan beginnen...

* * *

Amper 50 jaar na de feiten schrijft J.N. PASQUINI zijn bekende "Histoire de la ville d'Ostende et du port" (1842). De eindeloze opeisingen, tot 1800, vermeldt hij in maar eventjes 3 blz. voetnoten (p. 295, 296, 297).

Vergeeten wij hierbij niet dat de 10.000 Oostendse zielen al meer dan 103.000 gulden in de Oostenrijkse schatkist hadden gedeponneerd om de oorlog mee te helpen voortzetten (op. cit. p. 295). Ook is de hiernavolgende opsomming de eenmalige "contribution militaire" van 1794 - meer dan 100.000 florijnen - NIET inbegrepen.

In 1794 alleen al wordt arm Oostende met meer dan 20 buitensporige dagen bedacht wanneer niet enkel maritieme commissarissen (wat de gewoonte was) maar ook agenten van het landleger even maar grondig op bezoek kwamen.

- 3 juli 1794 : een verrekijker en alle Ferraris-kaarten voor hun generaal MOREAU.
- 5 juli : de betrokken handelaars en winkeliers moeten al het koper, ijzer, lood, tin, zwavel, salpeter, potas, talk en leder inleveren.
- 9 juli : elke dag 18.000 ponden brood voor het garnizoen.
- 15 juli : 280 koperen waterketels.
- 18 juli : de krijgscommissaris eist alle steenkool op.
- 21 juli : binnen de 24 uur moeten 1.200 pond kaarsen beschikbaar liggen, 6.000 pond kaas, 10 ton lijnzaadolie, 400 pond rijst, 130 vaten brandewijn, 108 kisten tabak, 54 kisten zeep; benevens rode wijn ook nog buffelleider, olijfolie, papier en huiden (mijn opsomming is verre van volledig).
- 23 juli : 120.000 ponden meelsuiker.
- 30 juli : alle lantaarnijzers en 30 vaten brandewijn.
- 4 augustus : brood en bier voor de Franse vloot.
- 8 augustus : 10.000 paar schoenen, evenveel kousen en slobkousen; hemden, laken, zeildoek voor tenten, leder van damhert, hoeden en laarzen.
- 9 augustus : 40.000 pond rijst.
- 13 augustus : 28 vaten jenever.
- 16 augustus : verbanden en speldnagels (pointes de Paris).
- 18 augustus : het tolrecht op de Torhouse Steenweg is voor de Franse staatskas.
- 19 augustus : een 80-tal verschillende artikels o.a. schilderborstels, timmermansgerei, cederhout, balen katoen, 60.000 pond Virginia-tabak enz.
- 24 augustus : 70 paar schoenen, 50 paar kousen, 50 hemden en duizend pond rijst voor de vloot.
- 25 augustus : alles wat in de magazijnen was aan sloten; het materiaal van geweer makers en kuipers; alle scheepsborstels, zagen, ijzeren koffers, schapevellen...
- 3 september : 6.000 pond kaas.
- 22 september : alle verrekijkers.
- 26 oktober : voor het militair hospitaal : ondermeer gember, opium, gom, scamonium, ether en kamfer.

Wie had durven weigeren onder doodsbedreiging of aanzien te worden als vijand van de Republiek ? Toen Oostende in ditzelfde rampjaar 250.000 pond als aandeel in een nationale lening moest betalen, circuleerde een gedurfde protestbrief. Resultaat ? Elke ondertekenaar kreeg er 10.000 pond bovenop.

* * *

"Les Droits de l'homme et du citoyen", "le Comité du Salut Public", "Weg met de schimmen van het despotisme", de retoriek van de Marseillaise-tekst... we kennen dit soort vocabularium ondertussen wel vanuit een of andere Franse Revolutie-les en weten beter. Vrijheid ? een jubel-woord dat niet altijd bejubeld werd !

GEDENKSTENEN EN -PLATEN (2)

door Roger TIMMERMANS

Volgende tekst is te lezen op de info-kolom voor het Toerismebureau - Monacoplein

GEMEENSCHAPS MINISTER HUGO WECKX

OPENDE DIT TOERISMEBUREAU

OP 5 SEPTEMBER 1992

ontwerp

ARCHITECT ROLAND VANDECASTEELE

opdracht

STADSBESTUUR OOSTENDE

J. Goekint - Burgemeester

J. Christiaens - R. Makelberge - M. Quaeghebeur - F. Bourgeois -
R. Six - D. Vermeesch - R. Van Laer - E. Vercruysse-Haeghebaert
schepenen

J. Vandenabeele - stadssecretaris

* * *

Vertaling van de latijnse tekst op de twee gedenkstenen, links en rechts van de hoofdingang van de SS Petrus en Pauluskerk.

Onder het pontificaat van Leo XIII, het koningschap van Leopold II, toen G.J. Waffelaert de 22e bisschop van Brugge was, graaf de Smet de Naeyer eerste minister van de koning, Van den Heuvel minister van justitie, Graaf d'Ursel goeverneur van West-Vlaanderen, onder pastoor-deken Decannière, burgemeester A. Pieters, werd deze steen gelegd door de koning en de koningin op 5 augustus 1901, in tegenwoordigheid van H. Liebaert, A. Van Imschoot, D. Fermon, G. Cnudde schepenen. A. Van Iseghem sekretaris.

H. Desmet, A. Vanderheyde, E. Van Caillie, C. Schramme, G. Van Der Heyde, L. Verbeeck, E. Schottey, P. Bouckaert leden van de kerkfabriek

Architect L. De La Censerie

DE FAMILIE VAN ISEGHEM
EN DE KONINKLIJKE JACHT CLUB VAN OOSTENDE

door Robert OUVRY

Dat de familie VAN ISEGHEM in nauw verband leefde met de zee duld geen betoog. Reeds in 1741 lag Josse VAN ISEGHEM aan de oorsprong van de visserij op de Ijslandse kusten. Na hem trokken honderden Oostendse ijslandvaarders naar het Noorden voor hun maandenlange campagnes. Hij zelf trad in dienst van keizerin Maria-Thérésia als luitenant op de kotter LE FERME, gewapend met 20 kanonnen, en later op een ander oorlogsschip de CESAR-AUGUSTE. Eindelijk kwam hij terecht op de kanonneerboden 1, 2 en 3 in Trieste waar hij op 28 jarige leeftijd overleed.

Zijn kleinzoon Liévin Josse VAN ISEGHEM kreeg van keizer Jozef II het bevel over de brigantijn LE LOUIS, die in 1784 poogde de Hollandse blokkade van de Schelde te doorbreken, gekend onder de naam van "Guerre de la Marmite" (1).

Toen op 16 april 1846 onze "Cercle des Régates" gesticht werd, kwam daar onmiddellijk een VAN ISEGHEM bij te pas. Het betrof Jean Joseph VAN ISEGHEM, die aan het hoofd stond van een handelszaak die toen reeds meer dan een eeuw in Oostende gevestigd was. Onze Jean Joseph was voorzitter van de Handelsrechtbank en van de Handelskamer, consul van Nederland en Denemarken en Ridder in de Leopoldsorde sedert 16 mei 1846.

Jean Joseph was stichtend lid van onze Zeevaartschool op 12 juli 1846 en bleef er actief als lid van de raad van bestuur (2).

Hij was de zoon en kleinzoon van André Jean. Het was zijn grootvader, eveneens André Jean, die het klaarspeelde "burgemeester" te zijn van Oostende, onder het Oostenrijks regime van 24 mei 1788 tot 20 juni 1794 en "maire" onder het Frans regime van 25 april 1805 tot 24 juli 1814. Hij werd vereerd met het ere-legioen door keizer Bonaparte in 1811 (3).

De "Cercle des Régates" werd herdoopt in "Yacht Club d'Ostende" in 1853 onder voorzitterschap van Auguste VALCKE. Daar in Oostende meer aandacht werd besteed aan de afbraak van de vestingen en wederopbouw van de stad, werden de subsidies voor zeilwedstrijden afgeschaft in 1871. De "Yacht Club d'Ostende" ging steun zoeken bij de "Sport Nautique d'Ostende" waarvan Jean Ignace VAN ISEGHEM ere-voorzitter werd.

In 1878 werden opnieuw zeilwedstrijden gehouden en onze "Yacht Club d'Ostende" kon weer zelfstandig bestaan. Jean Ignace VAN ISEGHEM werd voorzitter van onze club.

Jean Ignace VAN ISEGHEM fungeerde als burgemeester van Oostende van 1864 tot 1882 en was zoals het moet ook voorzitter van de Handelsrechtbank en consul van Nederland (4).

De genaamde Charles VAN ISEGHEM werd bestuurslid van de "Yacht Club d'Ostende" van 1871 tot 1901 en was bijzonder actief bij het inrichten van onze zeilwedstrijden. Hij was voorzitter van de

"Société Littéraire" die altijd nauw verband hield met de "Yacht Club d'Ostende" en zelfs lange jaren hun lokalen deelden. Hij was schepen in Oostende van 1865 tot 1874 (5).

De oudste zoon van Charles, Paul Henri bracht het tot Eerste Voorzitter bij het Hof van Cassatie te Brussel. Hij kwam zich inschrijven in de "Yacht Club d'Ostende" op 1 juli 1906 en was volgens onze archieven woonachtig in de Florencestraat te Brussel.

Volgens l'Echo d'Ostende van 29 mei 1921 heeft hij de titel van baron geweigerd van minister VANDEVELDE, maar men vindt hem terug als vicomte toen hij in Elsene woonde in de Guillaume Stocqstraat, 2 (6).

De tweede zoon van Charles, Alphonse Léopold VAN ISEGHEM schreef zich op 31 juli 1903 in als lid van de "Yacht Club d'Ostende". Hij was dokter in de rechten, reder, bankier, handelaar en gemeentesecretaris van Oostende van 1882 tot 1906. Het was waarschijnlijk een familieplaag, hij was ook rechter op de Handelsrechtbank. Zijn naam werd "VAN ISEGHEM van AELTERT".

Alphonse VAN ISEGHEM was voorzitter van de "Société d'Etudes Coloniales" en in de "Yacht Club d'Ostende" tot ere-lid benoemd in 1908. Hij was gedelegeerde commissaris van de sektie van de "Yacht Club d'Ostende" in Blankenberge. In 1910 mocht onze club de titel dragen van "Royal Yacht Club d'Ostende" en Alphonse VAN ISEGHEM komt nog altijd voor op onze ledenlijsten in 1931 als ere-lid (7).

De derde zoon van Charles, Louis VAN ISEGHEM kwam de rangen van de "Yacht Club d'Ostende" vervoegen op 5 juli 1904. Louis was voorzitter van de afdeling landbouw van de Kamer van Koophandel, burgemeester van Snaaskerke en provinciaal raadslid (8).

Op 1 december 1904 kwam André VAN ISEGHEM in de "Yacht Club d'Ostende". Onze archieven geven enkel als woonplaats Steenweg op Waver 204 in Brussel (9).

Uit wat overblijft van onze archieven van tussen de twee wereldoorlogen kunnen wij nog een Roland VAN ISEGHEM terugvinden die zich inschreef op 21 juni 1937 en een L. VAN ISEGHEM, wonende Nieuwpoortsesteenweg 629 die eigenaar was van de bulb kiel jacht POLLY WOLLY en ingeschreven in de "Royal Yacht Club d'Ostende" op 2 juni 1937. Het zou kunnen Léon VAN ISEGHEM zijn, zoon van Alphonse Léopold, die bij Buitenlandse Zaken carrière maakte.

Vermits onze jachtclub waarschijnlijk niet kan leven zonder een VAN ISEGHEM, hebben wij steeds, sedert enkele jaren, Brigitte VAN ISEGHEM in onze rangen.

Bronnen

- (1) "La Belgique Maritime et Coloniale" van 17 juli 1921.
- (2) VAN ISEGHEM Jean Joseph was zoon van André Jean, geboren te Oostende op 10 april 1784, echtgenoot van Jeanne DE CONINCK en wonende Karnemelkstraat (thans Christinastraat) 34 te Oostende. Zie "Feuille d'Ostende" van 3 en 7 februari 1856. Hij overleed te Oostende op 30 januari 1856 (V.V.F. Oostende).
- (3) De Plate 1989, blz. 172.

- (4) "De geschiedenis van Oostende" door V. FOUTRY, en "Echo d'Ostende" van 1 juni 1871. Jean Ignace werd geboren in Oostende op 6 februari 1816 en overleed er op 17 februari 1882 (V.V.F. Oostende).
- (5) Charles VAN ISEGHEM woonde in de Kapellestraat 84. "Annuaire du Yacht Club d'Ostende" van 1903 en "Echo d'Ostende" van 8 februari 1900, 26 juli 1896, 25 juli 1897 en 30 juli 1901.
- (6) Paul Henri Charles VAN ISEGHEM werd geboren te Oostende op 19 november 1851 en overleed in Elsene op 30 augustus 1940 (V.V.F. Oostende en "Annuaire du Yacht Club d'Ostende" van 1908).
- (7) Alphonse Léopold Marie VAN ISEGHEM werd geboren in Oostende op 15 juli 1856 en woonde Jozef II straat 49 ("Annuaire du Yacht Club d'Ostende" van 1908). Hij was echtgenoot van Sarah SMET en is overleden te Oostende op 16 maart 1937.
- (8) "Annuaire du Yacht Club d'Ostende" van 1908 en "Echo d'Ostende" van 5 en 17 januari 1904.

TOPONYMIE VAN 'S HEERWOUTERMANSAMBACHT (IX) - 36ste BEGIN Sinte Cathelyne noordt oost (1)
--

door J.B. DREESEN

Wij naderen de stad Oostende. Met de kerk van Sinte Cathelyne-West als uitgangspunt ligt dit begin in de noordoostelijke richting. Teneinde het stuk te situeren namen we de omschrijving ervan even onder de loep (2).

"Beghinnende oostwaert over vanden laetsten voors(eid)e sticke, oostwaert ende noordwaert over den voors(eid)e OOSTENSCHEN WATERGANCK tusschen den NIEUWEN OOSTENDSCHEN WATERGANCK jehghens den DYCKWECH ende jehghens tlaetste voors(eid)e beloop ande zuudts(yd)e, den OUDEN OOSTENSCHEN WATERGANCK en(de) den DYCKERSGRACHT jehghens den ZEEDYCK en(de) de DUNE al an de noordtsyde, metten westhen(de) anden OUDEN WATERGANCK, metten oosthende anden HEERWECH en(de) es tbeloop daer C(hrist)offel V(er)helst inne wuent".

Laat ons dit begin eerst situeren op een hedendaagse kaart.

De zuidzijde werd gevormd door "de NIEUWE OOSTENDSE WATERGANG tegen de DIJKWEG" (deze Nieuwe Oostendse Watergang werd in 1445 gegraven om Oostende een nieuwe verbinding te geven met het hinterland. De vroegere "Oude Oostendse Watergang", van 1285, was door het aanleggen van de dijk van het Brugse Vrije op het einde van de 14de eeuw van de Oostendse haven afgesloten en van geen nut meer voor de scheepvaart naar dat hinterland). De Nieuwe Oostendse Watergang lag ten zuiden van de huidige Nieuwpoortsesteenweg en de Alfons Pieterslaan maar noordelijker dan de latere Sint Katharinakreek. De DIJKWEG, ook wel Nieuwe Dijkweg of Zuidweg genaamd, was de weg die komende van Wilskerke doorheen Sint Catherina-West naar Bredene liep. Van Sint Catherine-West tot ten zuiden van de stad Oostende liep de Dijkweg naast de Nieuwe Oostendse Watergang. Waarschijnlijk deed hij op dat gedeelte ook dienst als JAAGPAD.

De oostzijde van het 36ste begin werd gevormd door de HEERWEG. Deze heerweg, ook wel de WEST KEINJAERTWEG genoemd, situeerde zich ter hoogte van de huidige Rogierlaan en de Kimmelbergstraat. Zuidelijk liep hij dan verder over de Edith Cavellstraat tot aan zijn junctie met de Oost Keinjaertweg (3).

De noordzijde van het begin werd gevormd door "de ZEEDIJK (hier de dijk van het Brugse Vrije), de DIJKERSGRACHT (de waterafvoergracht van de zeedijk) en de DUINEN en iets verder door de OUDE OOSTENSE WATERGANG". Het eerste deel, vanaf een punt Kimmelbergstraat-Koningstraat, kunnen we situeren ten zuiden van de huidige ZEEDIJK tot een punt ten zuiden van het PALACE HOTEL complex. Vanaf hier volgde de grenslijn "de Oude Oostendse Watergang" die in een richting liep naar een punt ter halverhoogte van de Northlaan om ten oosten daarvan af te draaien naar een punt Vredestraat-Landbouwersstraat. Dit laatste stuk vormde de westelijke grens van het begin. Zuidoostelijk liep die grens dan verder tot aan de kruising van de Spaarzaamheidstraat en de Dr. Verhaeghestraat om verder met de Nieuwe Oostendse Watergang de zuidergrens van het begin te vormen. Het bijgaand kaartje verduidelijkt de toestand.

De totale oppervlakte van het 36ste begin was ongeveer 176 gemeten wat overeenstemt met de 79 ha die men vindt bij het natrekken van de hiervoor opgegeven grenzen op een huidige kaart.

Een eerste vaststelling, bij de lectuur van de beschrijving van dit 36ste begin, is dat onze voorouders in 1559 reeds in hoge mate aan roofofbouw hadden gedaan. Heel de zuid en westkant van het begin was "neder, pitted en utgedarinckt lant". Men had er in ruime mate turf gestoken, het was "uitgeturfd". De oost en noordkant waren niet beter af want die waren, in grote mate, "uitgetegelt" d.w.z. uitgebakken. Er moeten verschillende steenbakkerijen gestaan hebben want op 3 percelen is er spraak van "wijlent de THEGELRIE" of "daer de THEGELRIECLAMP (hoop bakstenen) gestaan heeft".

De oogst aan toponiemen is dan ook niet groot.

Op de zuidergrens, dus langs de Nieuwe Watergang, komen geen noemenswaardige toponiemen voor.

Op de oostgrens, dus langs de Heerweg, is er, tegen de Nieuwe Waterweg, een vermelding van "wijlent een hofstee".

Tegen de dijkgracht

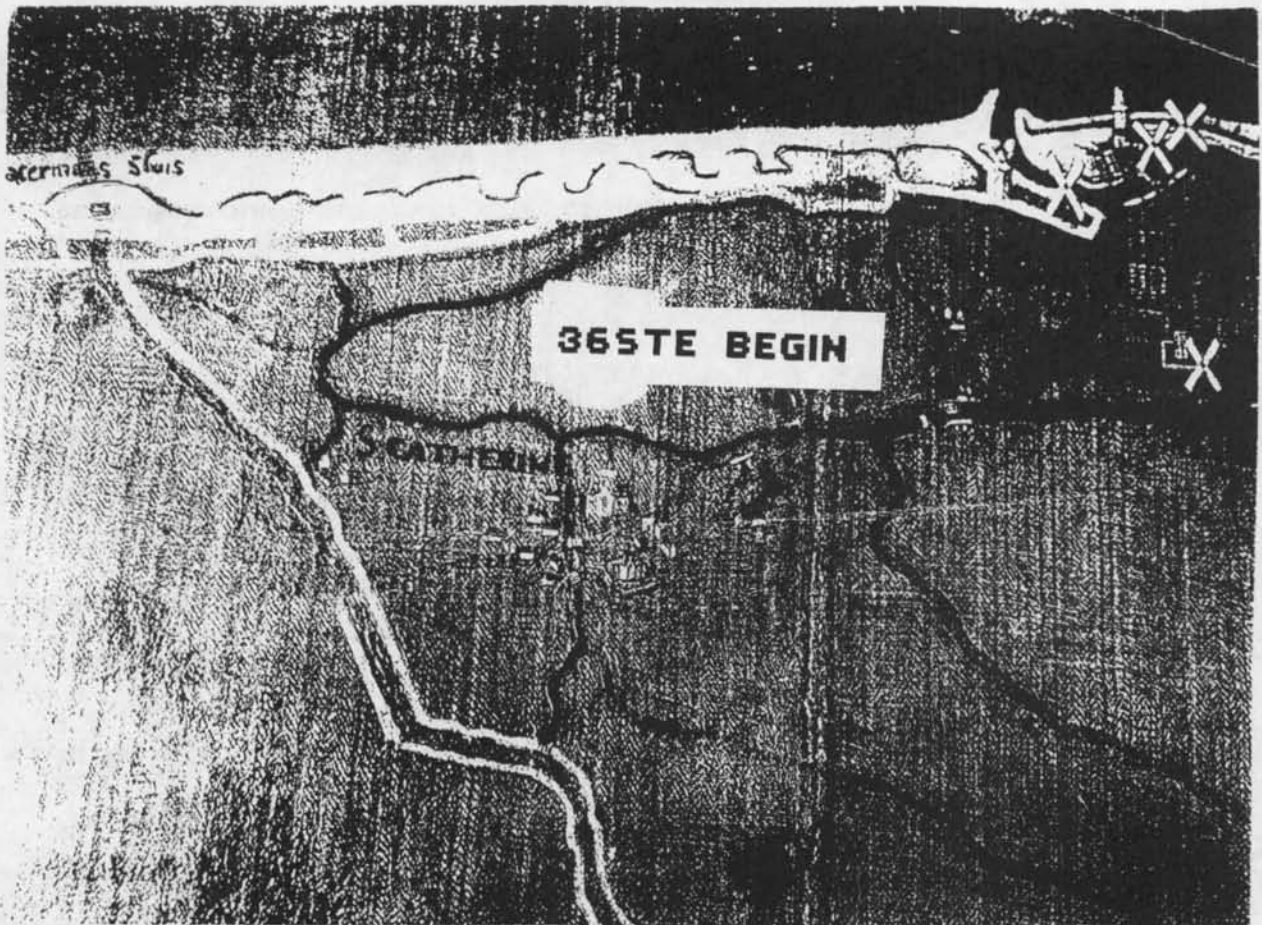
TEGELRIESTUK ...an de slaghen van den dyck ende an den dyckergracht een stuk gheheel utgethegelt dictum THEGELRIESTICK...

Dit toponiem werd reeds vroeger besproken.

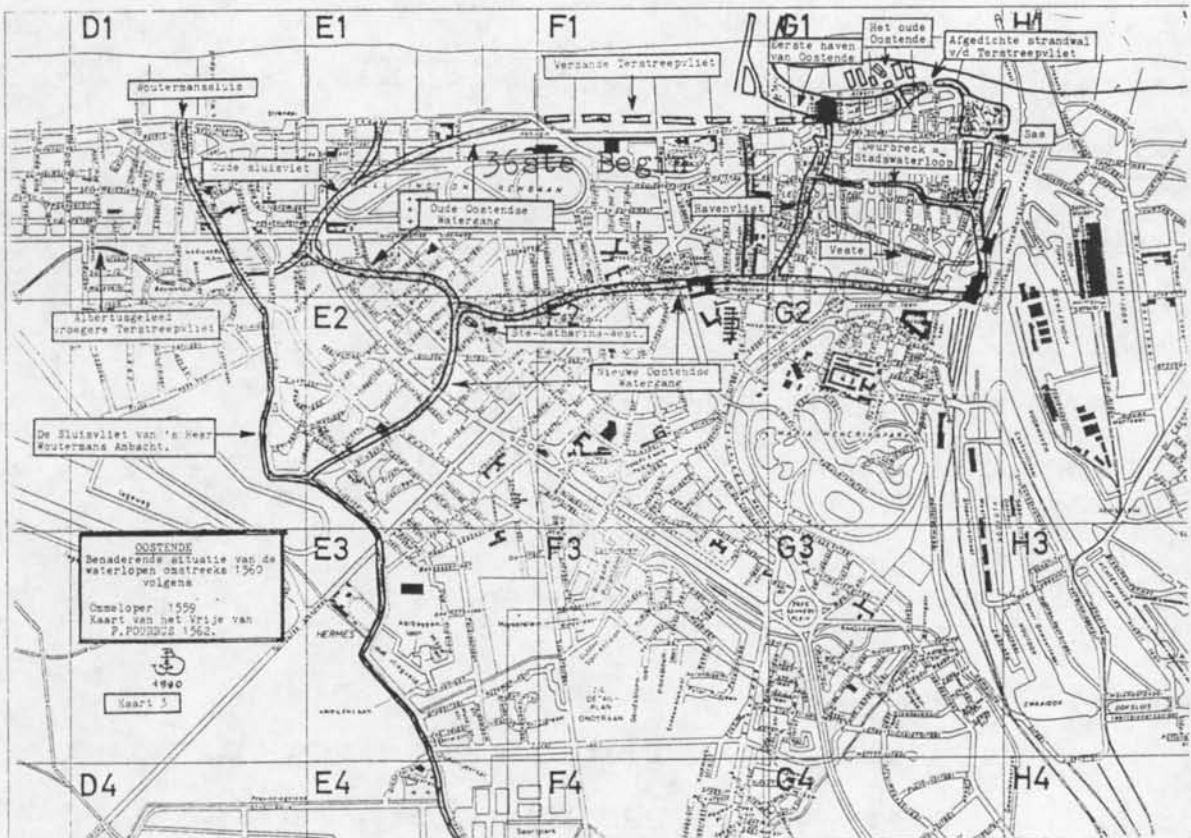
Op de noordgrens ontmoeten we de volgende toponiemen.

HET LAMMERGRAS...twee stryngnen...ende heet TLAMMERGARS...
Waarschijnlijk gebruikt als schapenweide.

Iets meer naar het westen een verlaten hofstede...met wylent een hofstede opt zuudtende...

Het 36ste Begin op de Kaart van het Brugse Vrije. Pourbus 1562.

Het 36ste Begin op een hedendaagse kaart. (benaderend)

Terhoogte van het punt waar de Oude Oostendse Watergang doodloopt tegen de dijk en de dijkgracht krijgen we dan een van de twee bewoonde hoeven in het begin.

... daeran de hofstede daer Gillis VERELS wuendt ter halver messinghe ghelyck de grachte...

en op een volgend perceel

...daer de OOSTSCHUERE en het HOVENCOT op staet...

De tweede hoeve is deze van ...vidua et libri Gregoris HOOST... (4).

zij ligt westelijk en binnenwaarts van de hofstede van Verhelst want zij heeft een ...geheele UUTWECHTE ... naar den dijkgracht.

Op de hoek van de noord en westgrens hebben we het

SPEYESTUK ...metter westzijde ende noordtende anden waterganck ende heet SPEJESTICK... (5).

Waarschijnlijk lag hier de speye van de Oude Oostendse Watergang en de Oude Sluisvliet.

We zijn meteen rond.

Alhoewel de oogst niet groot is zijn er toch een paar belangrijke toponiemen die we reeds in vroegere bijdragen behandelden.

Namelijk : De Nieuwe Oostendse Watergang
De Oude Oostendse Watergang
De Dijkweg
Het Tegelriestuk

Nieuw zijn echter, het Lammergras, het Speyestuk en de Heerweg.

Ook kregen we, eens te meer, een idee van de spreiding van de hofsteden in dit gebied alsook van de mate van uitturven en uitbakken van de gronden in de onmiddellijke omgeving van de stad Oostende.

Bronnen en aanvullingen

1. R.A. Brugge. Fonds Jonckheere nr. 1290.
 2. R.A. Brugge. Watering Blankenberge nr. 517. Ommeloper van 's Heerwoutermansambacht. 36ste Begin. 1559.
 3. E. Vlietinck. Het Oude Oostende, blz. 146 en 159.
 4. vidua et libri = weduwe en kinderen.
 5. speye = schutsluis waarin vaartuigen van een watergang naar een andere kunnen versast worden.
-

BIJ DE FOTOBLADZIJDE

DE BEVRIJDING VAN OOSTENDE OP 8 SEPTEMBER 1944

OP DE ALFONS PIETERSLAAN

